

POSTAVENÍ A ČINNOST SACRA SCRINIA ZA DOMINÁTU

Michal Skřejpek

Přechod od principátu k dominátu byl dlouhodobý a do jisté míry i plynulý proces, jehož první výrazné projevy můžeme pozorovat již ve 2. polovině 3. stol. n. l. Teprve Diocletian ale vytvořil pevný základ této druhé vývojové periodě římského císařství provedením rozsáhlých změn, které zasáhly jak uspořádání vojska, tak i civilní státní služby. Přestože je vznik dominátu spojován, a zcela po právu, především se zavedením nových organizačních struktur v oblasti administrativy, neznamenal Diocletianovy reformy okamžitý zánik celého správního systému principátu. Zejména dvorské úřady a mezi nimi na prvním místě systém kanceláří zůstaly ještě po nějakou dobu zachovány v původní podobě a zmizely teprve po Constatinových reformách.

Místo nich byly vytvořeny nové správní útvary označované jako *sacra scrinia*, o nichž pochází první zmínka z roku 314 n.l. (C. T. VI 35,1). Jejich název byl odvozen od skříní (*scrinia*), v nichž byly uschovávány listiny. Termín "*scrinium*" ale nebyl v oblasti císařské administrativy nijak nový. Již ve 2. století n.l. byl používán v některých ústředních úřadech jako označení kanceláře, nebo jejího odboru: "*adiutor commentariorum at scrini. praef. /urbis/*" (ILS 9076).

Tři z těchto nových úřadů byly více méně odvozeny ze starých kanceláří, a to nejen co se týče jejich názvu (*ab epistulis* – *scrinium epistolarum*, a *libellis* – *scrinium libellorum*, a *memoria* – *scrinium memoriae*), ale částečně i úkolů, které zabezpečovaly. Čtvrtý odbor – *scrinium dispositionum* – sice byl zcela nový, ale svou povahou se nejvíce blížil postavení starých kanceláří, jako orgánů bezprostředně pomáhajících císaři. Přestože byly názvy Constantinových *scrinií* odvozeny od některých dřívějších palatinských úřadů, není možno klást mezi ně rovnítko.¹ Tyto nově vzniklé dvorské úřady se totiž odlišovaly nejen složením personálu a úkoly které plnily, ale především způsobem zapojení do administrativního systému římského státu.

Převážná většina bývalých kanceláří, zejména technického charakteru jako "*ab actis*", "*a copiis*" atp., ale i další, např. "*a censibus*", "*a studiis*", byla bez náhrady zrušena. Zachovány beze změn, ovšem pod jiným názvem, zůstaly jen finanční odbory "*a rationibus*" a "*res privata*". Řízeny byly úředníky, kteří se nyní nazývali *comes sacrarum largitionum* a *comes rerum privatarum*. Šlo o hodnostáře náležející k absolutní byrokratické špičce a tyto finanční správní útvary tak zcela ztratily charakter oněch pomocných úřadů dřívější doby – kanceláří. Ještě v jednom případě zůstala kancelář zachována, i když jen asi po velmi krátkou dobu. Jedná se o "*a cognitionibus*", která je doložena na nápisu Sextilia Agesilaa Adesia z 1. poloviny 4. století n.l.: "*magister libellor. et cognition. sacrarum*" (CIL VI 510 = ILS 4152).

Pouze již zmíněná čtyři *sacra scrinia* je možné v jistém smyslu považovat za dědice dřívějších palatinských officí. I ony totiž plnily nejrůznější pomocné funkce na

císařském dvoře. Tentokrát však již nepomáhaly v práci jen svým vedoucím a tedy bezprostředně císaři, ale především vysokému dvorskému hodnostáři *quaestoru sacri palatii*,² který stál zdánlivě zcela mimo ně. Je sice pravda, že *scrinie* byly jako celek označovány v různé době odlišnými názvy, ale vždy bylo zdůrazňováno jejich výlučné postavení a zároveň úzké sejití s dvorem i císařem: "*scrinia nostra*" (C. T. VI 35, 1, r. 314, C. T. I 16, 3, r. 319), "*scrinia palatina*" (C. T. VI 2, 13, r. 383), "*scrinia sacra*" (C. T. VI 30, 3, r. 379), "*scrinia palatii*" (C. T. VI 26, 8, r. 396), "*omnia scrinia*" (C. T. XI 20, 4, r. 423).

Úkoly výše zmíněných *scrinií*, kromě *scrinie dispositionum* mající poněkud odlišný charakter, nebyly tak přesně diferencovány, jako tomu bylo dříve. Od zřízení úřadu *questora sacri palatii*³ za Constantina, tedy od samotného počátku své existence, sloužily tyto úřady jako obecný sekretariát pro správu, soudnictví, korespondenci a právní záležitosti císaře vůbec.⁴ Kromě Iustinianova a Theodosiova Codexu nacházíme v literatuře o práci těchto úřadů jen ojedinělé zmínky. Tyto zprávy jsou bohužel značně obecné povahy a starověcí autoři navíc mezi jednotlivými *scriniemi* nedělají většího rozdílu. Například Symmachus (Rel. 24) píše: "*per vices mensuum singulorum ad perennitatis vestrae scrinia senatus et populi acta mittuntur*" (během jednotlivých měsíců jsou vašim stále pracujícím *scriniím* posílány zprávy o jednání senátu a lidu). Dokonce ani *Notitia Dignitatum* pro svou stručnost nerozlišují náplň práce jednotlivých *scrinií* a se stejnými obtížemi se setkáváme také v Codexu Theodosiově (např. XII 12, 10, r. 385): "*ex decretis petitiones legatorum de nostris scriniis recitantur*" (z dekretů se předčítají žádosti vyslanců našich *scrinií*). Protože jsou úkoly *scrinií* vypočítány vždy jen souhrnně, je rekonstrukce této problematiky velmi obtížná. Navíc se povinnosti *scrinií* překrývaly také s činností sboru notariů. *Tertioterius notariorum* se totiž mimo jiné zabýval také žádostmi (C. I, XII 20, 5 § 1).

Některé věci týkající se *scrinií* zůstaly ve srovnání s principátem ve své podstatě stejné. V zásadě zůstalo zachováno postavení *scrinie memoriae* jako nejdůležitějšího odboru.⁵ I nyní byla vyžadována řečnická příprava a znalost latiny. Především se ale zabývaly tyto úřady úkoly spojenými úzce s právní problematikou a pro jejich členy tedy byla nutná příprava v tomto směru, což nejlépe ostatně dokumentuje účast *magistrorum scriniorum* na vypracování Theodosiova Codexu.⁶

Kromě speciálních úkolů, které budou dále uvedeny, plnily *scrinie* ještě jednu důležitou funkci. Protože se u nich sbíhaly informace ze všech oblastí administrativní aktivity i zprávy od vyšších vojenských velitelů, staly se zcela přirozeně, vedle specializovaného sboru *agentes in rebus*, nejvyššími kontrolními orgány v římské říši. Kontrola, a to ve všech oblastech, byla ale zabezpečována také personálním propojováním, například funkce *principis officio praefecti praetorio* byla obsazována "*ex schola agentum in rebus*" (C. T. I 29, 4, r. 368; Amm. XV 3, 7-9 k roku 355). Obě skutečnosti vedly i k posílení informovanosti jejich představeného *magistra officiorum* a tedy zpětně i samotných *scrinií*. Tento závěr je možno vyslovit i přesto, že zmíněný *princeps* podával zprávy přímo *ad comitatum principis* (Amm. XV 3, 7-9).

Konečně nelze zapomenout, že po rozdělení říše r. 395 n. l. vznikly samostatné správní struktury v obou částech. První náběhy k jejich zdvojování ovšem zaznamenáváme mnohem dříve. Nejstarším je vybavení L. Vera vlastním dvorem na východní tažení. Daleko četnější případy spadají do období počátku *dominátu*, kdy se

pro multiplikaci centrálních úřadů vytvořily vhodné podmínky. Na jedné straně se jednalo o faktory objektivní, kterými byly občanské války. Snaha vytvořit si vlastní centrální správní aparát je ale samozřejmě vlastní každému uchazeči o trůn; jako příklad je možno uvést Manilia Pudenta, sloužícího v úřadu "ab epistulis Latinis" Avidiu Cassiovi (Dio LXXI 29, 1; LXXII 7, 4). Na počátku 4. stol. n. l. byl ale především vytvořen přímo zákonný podklad takovýchto snah. Jedná se o Diocletianovu reformu nástupnických pravidel a vytvoření tetrarchie. Plný comitatus měl proto Diocletianus i Maximinus a také Licinius měl vlastního magistra officiorum (Joh. Lyd., De mag. II 25) a tedy nepochybně i další úřady. V některých případech se s tímto jevem setkáváme také u designovaných nástupců ("mladších" císařů) – Caesarů, například Constantinovi sloužil Eumenius jako magister memoriae.

To, že všechny správní instituty ve starověkém Římě byly vytvářeny plně "na základě pouhé vůle císaře" (G. Lombardi, 1940-41, s. 147), se projevilo také při budování správní organizace dominátu. Sacra scrinia byla stejně jako mnoho dalších dvorských úřadů organizačně (ND or. XI; occ. IX) i jurisdikčně (C. I. XII 19, 12), a to včetně trestních věcí (T. Mommsen, 1899, s. 290), podřízena jednomu z nejvyšších říšských hodnostářů – magistru officiorum.⁷ Vytvořením tohoto úřadu okolo roku 320 n. l. byl vývoj ústředního administrativního aparátu dominátu zhruba dovršen.

Mezi původní úkoly magistra officiorum patřilo nejen řízení kanceláří (sacra scrinia), ale i velení císařské gardě (schola palatina). Tomuto spojení funkcí také odpovídá jeho titul z počátku 4. stol. n. l., který zní tribunus et magister.⁸ Tak alespoň soudí většina autorů, která se touto problematikou zabývala. Název odvozují od officii (scrinia) – magister officiorum (palatinorum) (A. E. R. Boak, 1924, ss. 26 n; P. De Francisci, 1936, ss. 110 n; F. De Martino, 1967, s. 224). A Giardina (1977, s. 60) však s tímto závěrem nesouhlasí. Zdůvodňuje to tím, že v císařské legislativě byla scrinia vždy odlišována od officii: "officiorum palatinorum scriniorumque" (C. T. VI 30, 144, r. 396), což lze přeložit jako dvorské úřady a kanceláře. Jeho titul pak vysvětluje kontrolní pravomocí, kterou měl magister officiorum nad většinou dvorských officii.

V pozdějším evropském vývoji ani v moderních státech není možné, snad kromě franckého majordomátu,⁹ nalézt žádnou paralelu k úřadu magistra officiorum. Pro nahromadění rozličných funkcí z mnoha spolu navzájem nesouvisejících oblastí se totiž tento úředník stal čímsi skutečně zcela mimořádným. Pro rozsah své kompetence, která se neustále rozšiřovala (podřizování mu byli stále noví a noví úředníci a svěřováni stále další úkoly),¹⁰ je v literatuře magister officiorum zcela po právu označován jako dvorský maršálek – "maresciallo di corte" (G. Lombardi, 1940-41, s. 67; P. De Francisci, 1936, s. 109), nebo státní sekretář – "segretario di stato" (V. Giuffrè, 1977, s. 93). Johannes Lydus (De mag. II 10) tento obrovský nárůst jeho pravomocí přímo spojuje s pádem Rufina, ale ve skutečnosti se jednalo o dlouhodobý proces. Tak například pravomoc nad cursus publicus měl magister officiorum od Constanta II. (E. J. Holmberg, 1933, ss. 89, 125) a nad fabricae je doložena k roku 390 n. l. (C. T. X 22, 3 = C. I. XI 10, 2). Výčet oblastí, které podléhaly magistru officiorum, je pak obsažen v Notitia Dignitatum or. XI a occ. IX.

V pramenech se objevuje také termín "magister officiorum omnium" (CIL VI 1721 = ILS 1244), který klade A. Giardina (1977, s. 64) do souvislosti právě s rozsahem kontroly, kterou tento úředník vykonával prostřednictvím jemu podřízených

úředníků. Tento *magister officiorum omnium* je nejvyšším koordinátorem byrokracie a v tom smyslu i vedoucím všech úřadů – "*maestro di tutti gli uffici*" (A. Giardina, 1977, s. 63), tedy i těch, nad nimiž neměl přímou moc.

Přes jakkoli silné vazby na *magistra officiorum* pracovaly ale fakticky *sacra scrinia*, či přesněji úředníci sem zařazení, téměř výhradně pro *quaestora sacri palatii*: "*officium non habet, sed adiutores de scriniis quos voluerit*" (ND or. XII – který nemá svůj úřad, ale pomocníků si vybere z kanceláří, kolik bude chtít), "*Habet subaudientes adiutores memoriales de scriniis diversis*" (ND occ. X – jeho pomocníci z různých kanceláří, kteří ho poslouchají, se jmenují memoriálové). Právě tato úzká spolupráce a *quaestorem*, spolu s okruhem úkolů, které *scrinia* zabezpečovaly, dělaly z těchto úřadů jeden ze základních článků právního mechanismu pozdně římského státu.

Quaestor sacri palatii byl nejen nejvyšším císařským právním poradcem, ale měl na starosti také archiv (V. Giuffrè, 1977, s. 93)¹¹ a spolupodepisoval dokonce i císařské reskripty (Nov. Iust. 114). Právě rozsah jeho kompetence: "*sub dispositione viri illustris quaestoris leges dictandae, preces*" (N. D. or. XII; occ. X – v pravomoci *questora sacri palatii* je tvorba zákonů a žádostí), v porovnání s náplní práce *scrinií* (*adnotationes* – s. *memoriae*; *legationes*, *consultationes*, *preces* – s. *epistolarum*; *cognitiones*, *preces* – s. *libellorum*; ND or. XIX; occ. XVII) vysvětluje opakování jejích úkolů v *Notitia Dignitatum* a také mlhavost zpráv o jejich činnosti. Někdy je také velice obtížné rozlišit, zda úkoly plnili *scriniarii* ve službě u *quaestora sacri palatii* jako jeho *adiutores*, příslušného *magistra scriniorum*, nebo případně samotného *magistra officiorum*. Na tomto místě je třeba připomenout, že jedním z oprávnění *magistra officiorum* bylo vydávat nařízení ve formě "*litterae indicalis*" (C. I. XI 10, 7), na jejichž redakci se část *scriniariů* asi také podílela. Proto je možné, že právě tito úředníci později přecházeli do úřadu *quaestora*. Vzhledem k rozsahu zabezpečovaných úkolů ale počet *quaestorových* pomocníků nebyl nijak velký, bylo to jen 12 memoriálů a po 7 úřednících ze *scrinie libellorum* a *epistolarum* (C. I. XII 19, 13 a 15, r. 527).

Kromě již zmíněných povinností pomáhali *quaestorovi* někteří *scriniariové* vést *laterculus minus* (C. T. I 8)¹² a byli proto nazýváni *laterculensis* (C. I. XII 19, 13, § 1). Jednalo se o seznamy nižších úředníků, jako byli například *tribunové*, *praefecti* nebo *praepositi*.

Magistri scriniorum měli zpočátku nominálně stejné platové zařazení jako vedoucí palatinských úřadů za principátu: "*trecenta illa sestertiae, quae sacrae memoriae magister acceperam*" (Pan. Lat. V 11, 2 – oněch 300 000 HS, které jsem dostal jako *magister memoriae* – říká Eumenius, který sloužil jako *magister memoriae* za Constantína). Byli to vysocí státní úředníci ve stálém styku s *magistrem officiorum*, *quaestorem* i samotným císařem. Přece jen ale nelze, jak to činí A.H.M. Jones (1964, s. 367), označit je za základní státní sekretáře; již zdaleka totiž neměli ono výsadní postavení na dvoře jako *magistri* třetího století. Byli to jen jedni z mnoha dvorských úředníků a vedle nich pomáhali císaři další hodnostáři, jako například *primicerius notariorum*. Pokud je vůbec možno některého dvorského hodnostáře za *dominátu* považovat za dědice principátních sekretářů, byl by to nejspíš *questor sacri palatii*.

Magistri scriniorum ani nebyli vedoucími scrinií v pravém smyslu slova. Scrinie již totiž nebyly relativně samostatnými úřady jako dříve kanceláře, ale pouze pomocné organizační jednotky palatinských úředníků. Vlastně jediným spojením mezi magistrem scriniorum a příslušnou scrinií bylo jeho pojmenování odvozené od názvu té scrinie, z níž si vybíral pomocníky potřebné k plnění úkolů, jimiž byl pověřen (J.B. Bury, 1958, s. 30), jako například písaře. Z těchto důvodů magistri scriniorum neodpovídali za práci všech členů scrinie, ale pouze těch, kteří mu byli dočasně podřízeni.

Je dokonce pravděpodobné, že magistri scriniorum podléhali přímo císaři a magister officiorum vykonával správní i soudní pravomoc pouze nad vlastními členy scrinie.¹³ V jistém ohledu se tedy tyto úředníci podobali svým postavením, i když samozřejmě stáli na žebříčku palatinské byrokracie níže, quaestoru sacri palatii. I on byl totiž zvláštním případem úředníka s mnoha úkoly, ale bez vlastního úřadu. Protože se tyto úředníci zabývali především právní problematikou a koncipováním dokumentů, nacházíme zde poměrně často advokáty (CIL VI 510 = ILS 4152) nebo řečníky, jako například magistra epistolarum Nymphidiana (Eunap. XVIII 2).

Magistri scriniorum byli samozřejmě ex officio členy consistoria jako comites primi ordinis (C. T. VI 12, 1, r. 399?).¹⁴ O jejich postavení svědčí i vysoké tituly, které jim byly přiznávány. V polovině 4. století n. l. nesli po dobu služby titul vir clarissimus a později měli clarissimát inter consulares po ukončení činné služby. Na Východě měli od roku 410 n. l. hodnost prokonzulů a na Západě od r. 426 n. l. vicariů. Dokonce je zaznamenán i postup magistra libellorum Claudia Postuma Dardana na místo quaestora sacri palatii a pak praefecta praetorio per Galliam.¹⁵

Vlastními vedoucími scrinií a zároveň náčelníky personálu byli proximi (viri clarissimi – C. T. VI 26, 2) a jejich zástupci melloproximi. Prvně jmenovaní úředníci tedy již nebyli v postavení zástupců vedoucích kanceláří jako dříve. Tyto dvě zmíněné funkce byly také nejvyššími, kterých mohli prostí příslušníci scrinií dosáhnout. Členové scrinie (scriniarii) byli v technickém smyslu, stejně jako všichni ostatní úředníci, vojáky (C. T. VI 26, 8, r. 396) a zároveň byli počítáni mezi palatini, což bylo označení všech příslušníků dvora. Přestože šlo o relativně velké sbory, podle konstituce císaře Lea z roku 470 n. l. je tvořilo 66 memoriálů a po 34 epistulárů a libellensů, pevné označení se pro ně nevžilo. V pramenech jsou proto úředníci scrinií většinou označováni popisně: "obsecundatores sacrorum scriniorum" (C. T. VI 26, 3, r. 382 – ti kteří přispívají svou prací v cís. kancelářích), "in scriniis palatii militantes" (C. T. VI 26, 8, r. 396 – sloužící v cís. kancelářích),¹⁶ "qui intra nostra scrinia se devoverit" (C. T. VI 35, 14, r. 423 – kteří se zaslíbili práci v našich kancelářích), "qui in scriniis laboraverunt" (C. T. VI 26, 1, r. 362 – kteří pracovali v kancelářích).

Stejně jako za principátu tvořili i nyní tyto úředníci stálý element úřadů. Nešlo již ale samozřejmě o otroky a propuštěnce, ale většinou o curiales. První známý případ zapsání kuriála do sboru sacri scrinii pochází již z doby vlády císaře Diocletiana: "Aur. Valerino exceptori impp. in officio memorie qui aput civitatum Nicomediensium fati munus complevit ..." (AE 1961, 308). Získání úřednického místa v sacri scrinii nebylo tedy nemožné ani pro příslušníky nižších vrstev, i když kupování úřadů spolu s téměř institucionalizovaným systémem suffragií a uzákoněnou předností synů úředníků (C. I. XII 19, 15) fakticky tuto možnost společenského i právního postupu

téměř vylučovaly. Navíc se zcela pochopitelně vyžadovalo i určité speciální vzdělání,¹⁷ které samozřejmě nebylo všem přístupné.

Za dominátu se také změnily formy povyšování v dvorských úřadech, postup nyní závisel na počtu let odsloužených v úřadu.¹⁸ Situaci navíc komplikovalo to, že vedle řádných členů *scrinií* (tzv. *statuti*) existovalo množství čekatelů na zapsání do některého z těchto úřadů (tzv. *supernumerarii*).¹⁹

Protože bylo nemyslitelné, aby tak blízcí služebníci císaře byli zatíženi těžkými kuriálními povinnostmi, byly jim již od počátku udělovány nejrůznější imunity, které se často vztahovaly i na jejich příbuzné²⁰ a zejména vyšší úředníci byli nositeli vysokých titulů. Například roku 381 (C. T. VI 26, 2) na Západě a od roku 386 na Východě (C. T. VI 26, 4) dostali *proximové* při odchodu ze služby hodnostní třídu *vicariů* a od roku 416 (C. T. VI 26, 17) byli na Východě tito úředníci povýšeni mezi *comites* druhé třídy a roku 444 (C. I. XII 19, 8) se stali při odchodu příslušníky čestné třídy *comites consistoriani*.

Tím se samozřejmě služba ve *scriniích* stávala velmi přitažlivou a proto ani nebylo třeba, jako tomu bylo u jiných úřadů, zejména místních, učinit ji zde dědičnou. Naopak za vstup do *scrinie* se platilo 15-20 solidů (C. I. XII 19, 7 z let 443-4). *Proximus* dokonce při odchodu dostával od svého nástupce 250 solidů a pokud zemřel, přenášel se nárok na tuto částku na jeho dědice (C. I. XII 19, 7, 11, 13; Nov. Iust. 35). Není proto divu, že se vyskytovaly případy neoprávněného vstupu do *scrinií*, jako tomu bylo u bývalého *primipilaria Polychronia*: "*ex primipilaribus in memorialium scrinia inrepsit*" (C. T. VIII 4, 21, r. 410 – bývalý *primipilarius*, který se vloudil do *scrinie memoriae*). Systém řízení některých důležitých dvorských záležitostí prostřednictvím *scrinií* se udržel něco málo přes dvě stě let a v obou polovinách římské říše mizí ve své původní podobě zhruba ve stejné době. Na Západě, po ovládnutí Itálie ostrogótským vládcem Theodorichem, postrádáme v pramenech jakékoli zmínky o *magistrech scriniorum* a na Východě jsou známy po iustiniánském období jen jejich řecké tituly (A.E.R. Boak, 1924, s. 15). V Byzanci se udržel Diocletianův a Constantinův systém v poněkud pozměněné podobě až do počátku 7. století n. l., kdy byl zrušen v rámci Herakleiových reforem. Tehdy vznikly čtyři nové úřady: *logothetus*, *domesticus*, *quaestor* a *magister*, přičemž pouze *magistra* a *quaestora* je možno považovat v jistém smyslu za pozůstatky dřívějšího uspořádání. Prvně jmenovaný byl bývalým *magistrem memoriae*, který se tak stal dokonce jedním z nejvyšších státních úředníků a druhý spojoval úkoly *magistra epistolarum* a *libellorum*.

*scrinium epistolarum*²¹

Porovnáme-li úkoly *quaestora* s povinnostmi *scrinií* podle *Notitia Dignitatum*, podílelo se oněch 7 *epistolaribus* zejména na "*leges dictandae*" (ND or. XII 4; occ. X 4). Kromě toho také zpracovávali *consultationes* (ND or. XIX 9; occ. XVII 12), zprostředkovávali tedy styk s císařem úředníkům, kteří žádali instrukce a obecné rady všeho druhu. Dále se *epistolares* podíleli, stejně jako členové ostatních *scrinií*, na vyřizování soukromých žádostí – *preces* (ND I. c.), které obsahovaly dotazy zejména právní povahy. Do oblastí dohadů patří jaká, a zda vůbec, existovala specializace

scriniariů při práci s nimi. *Preces* se totiž jako jediné opakují u všech scrinií (ND I. c.) a tak snad měli příslušníci této scrinie na starosti stylistickou stránku věci. Konečně epistolares ve službě u quaestora vyhotovovali jmenovací dekrety (*probatoria*) pro úředníky *praefecti praetorii* a těchto dalších hodnostářů: *proconsul Achaie a Asie*, vikariů (C. T. VIII 7, 21), *praefecta urbi* (C. T. VIII 7, 22), *comes Orientis*, *praefecti Augustalis* a *comes domorum per Cappadociam* (C. I. XII 59, 10, 4).

Pod vedením *magistra officiorum* pracovali členové této scrinie s *legationes*, což je běžně interpretováno jako péče o zahraniční problematiku (P. De Francisci, 1936, s. 111; G.F. Hertzberg, nedat., s. 936). Tato činnost přitom zahrnovala jak styk s vyslanci (G. Cervenca, 1979, s. 641), tak i korespondenci s cizími dvory (J.B. Bury, 1958, s. 30).²² *Magistru epistolarum* pak zůstal s největší pravděpodobností "tradiční" úkol pečovat o císařovu osobní korespondenci (G. Cervenca, 1979, s. 641; A.H.M. Jones, 1964, s. 504), tak je alespoň možno usuzovat, pokud vezmeme v úvahu analogii, kterou nabízí ND or. XIX 12-14.

Ve východní části říše navíc existoval *magister graecarum* (ND or. XIX 12), který byl přímým dědicem stejnojmenného úředníka doby principátu. I on měl na starosti veškerou řeckou korespondenci císaře, včetně stylizace dokumentů, jejich zasílání a překladů z latiny: "*cas epistolas, quae graecae solent emit, aut ipse dictat aut Latine dictatas transfert in Graecum*" (ND or. XIX 13 – ty z dopisů, které je zvykem vydávat v řečtině, buď sám diktuje, nebo v latině diktované překládá do řečtiny).

Zajímavé je, že jak v *Notitia Dignitatum orientis*, tak v části věnované západořímské říši, jsou u císařských kancelářů vyobrazeny čtyři kodicily, které představují čtyři scrinie. Na Západě přitom *scrinium epistolarum graecarum* nikdy neexistovalo. Značně pravděpodobné hypotézy, které vysvětlují uvedený nesoulad, předkládá G. Clemente (1968, ss. 54 n.). Nepřesnost v *Notitiích Dignitatum* byla podle něho způsobena buď tím, že císař Theodosius I. spravoval celou říši, nebo jen prostým mechanickým překreslením.²³ Zvláštní scrinie *epistolarum graecarum* ovšem neexistovala a tento *magister* si pomocníky vybíral z ostatních scrinií: "*officium autem de ipsis nemo habet, sed adiutores electos de scriniis*" (ND or. XIX 14 – svůj úřední aparát nemá, ale pomocníky si vybírá ze scrinií), především zřejmě ze scrinie *epistolarum*.

scrinium libellorum

Quaestor sacri palatii využíval jemu přidělených sedmi *libellenses* při koncipování odpovědí na *preces* (ND or. XIX 11, XII 5; occ. XVII 13, X 5), které se týkaly právních otázek (E. Volterra, 1971, s. 826; P. Frezza, 1968, s. 346; J.B. Bury, 1958 s. 30). Dále působili při vystavování *probatoris* členům *officiis magistri militis*, *duces* a menších palatinských úřadů jako například byli *invitatores*, *admissionales*, *mensores*, *lampadarii* a další (C. I. XII 59, 10, 5). Podle *Notitia Dignitatum* se ale *libellenses* nepodíleli na onom "*leges dictandae*", tedy přípravě textu zákonů ve vlastním slova smyslu.

Druhým, či spíše co do důležitosti prvním úkolem členů tohoto scrinia byla práce v rámci císařského procesu – *cognitiones* (ND or. XIX 11; occ. XVII 13; Nov. Iust. 20). Přestože není v *Notitia Dignitatum* (or. XII; occ. X) výslovně uvedeno, že tento

úkol spadal pod quaestora sacri palatii, bylo by logické mu jej přiřadit jako nejvyššímu "právnímu úředníkovi" v římské říši za dominátu. Proti uvedené hypotéze ovšem zcela přesvědčivě hovoří CIL VI 510 = ILS 4152 z roku 376 n. l., na kterém je spojen titul magistra libellorum a sacrarum cognitionum a totéž nacházíme i v C. I. XII 19, 15: "... sacrarum epistularum sacrorumque libellorum et cognitionum". Od Constantinových reforem, kdy zmizelo staré "a cognitionibus", totiž přebralo jeho funkci scrinium libellorum (W. Ensslin, 1956, s. 382). Libellenses tedy pracovali při přípravě procesů vedených před císařem, a to zejména odvolacích. Zabývali se proto především supplicationes – odvoláními od vice sacra iudicantes a zároveň plnili poradní funkce pro ostatní soudy (např. C. I. III 24, 3, pr.; C. I. VII 62, 32, 4).²⁴ Výše uvedené argumenty nabízejí ale také závěr, i když ho prameny nijak nepotvrzují, že magister libellorum jako jediný z vedoucích scrinií podléhal přímo quaestoru sacri palatii.

scrinium memoriae

Toto scrinium bylo nejen největší (66 členů), ale vzhledem k ostatním mělo v jistém smyslu i dominantní postavení, protože plnilo také některé centrální funkce. V tomto úřadu totiž existovali čtyři specializovaní úředníci označovaní jako antiquarii (C. I. XII 19, 10), kteří nejsou u dalších scrinií doloženi. Proto asi bude správné tvrzení E. Posnera (1972, s. 208), že scrinium memoriae vykonávalo pod vedením svého magistra funkci ústředního archivu.

Zdá se pravděpodobné, že tato kancelář měla stejně jako v období principátu nejen charakter jistého ústředního orgánu, ale také náplň její činnosti nebyla ani nyní zcela jasně vyhraněná a soustřeďovaly se proto u ní některé drobné administrativní úkoly. Proto je snad možno říci, že memoriales za řízení magistra memoriae plnili ty povinnosti, které jsou v pramenech obecně připisovány scriniím bez bližšího určení. Byly to například professiones senátorů (C. T. VI 21, 3, r. 383; Symm. Rel. 46), což byla přiznání senátorů o závažných skutečnostech, které mohly ovlivnit jejich setrvání v řadách senátorů, stejně tak jako uchazečů o přijetí (M. Bartošek, 1981, s. 266). Dále podávali memoriales zprávy o studentech v Římě (C. T. XIV 9, 1, r. 370), zabývali se otázkou nedoplatků naturální daně (annona) z Afriky (C. T. XI 1, 13, r. 365) a udělováním privilegií (A. Guarino, 1969, s. 565).²⁵

Quaestor sacri palatii používal "svých" dvanácti memorialiů k vydávání probatorií pro agentes in rebus (C. I. XII 20, 3 z let 457-470), úředníky některých palatinských úřadů (largitiones, res privata – C. I. XII 59, 10, 4) i pro nižší vojenské velitele (alae, cohortes), kteří byli zapsáni v laterculum minus u quaestora sacri palatii (C. T. I 8, 1, r. 415) atd. Posledně zmíněné probatorie vydával ale pouze "východní" quaestor, protože na Západě spadala tato činnost do kompetence magistra peditum praesentialis.

Také memoriales pracovali se žádostmi – preces (ND or. XIX 7; occ. XVIII 11), ale měli na starosti pouze technické zajištění zpracování odpovědí. Otázkou, kterou není možno úplně zodpovědět, je to, zda se jejich zásahy do této oblasti omezily na čistě pomocné kancelářské práce, či zda měli na starosti také finální úpravu dokumentů, jak se domnívá J.B. Bury (1958, s. 30). V tom případě by působili

jako cenzurní úřad, protože jejich kontrole by podléhaly všechny dokumenty vydávané ostatními příslušníky úřadu *quaestora sacri palatii*, tedy členy *scriniis epistolarum* a *libellorum*.

Konečně tito úředníci vyhotovovali také *adnotationes* (ND I. c.),²⁶ což byly odpovědi na žádosti, které vyžadovaly jen stručné odpovědi císaře.²⁷ Svou povahou to byl nový druh reskriptů, který se objevil spolu s dalším typem císařských nařízení (*pragmaticae sanctionis*) za *dominátu*. *Adnotationes* sice většinou předcházely vydání vlastního reskriptu,²⁸ ale rozdíl mezi nimi byl jen formální (G. Cervenca, 1979, ss. 677-8).²⁹

scrinium dispositionum

Za *dominátu* se objevilo *scrinium*, které nemělo analogie v předchozím vývoji ani pokud jde o název, jako je tomu u předchozích, ani o náplň úkolů. Odlišnost nacházíme také co se týče organizačního začlenění, protože toto *scrinium* bylo od počátku podřízeno přímo *magistro officiorum* (ND. or. XI 16; occ. IX 11). *Scrinium dispositionum* se od ostatních *scriniis* odlišovalo nejen způsobem zařazení do správního systému, ale také okruhem působnosti a konečně i dobou vzniku. První zmínka o tomto úřadu totiž pochází až z počátku druhé poloviny 4. století n. l. (C. T. VI 26, 1, r. 362).

Tento úřad většinou není počítán mezi klasické *scrinie*, ale svou povahou se mezi ně nepochybně řadí.³⁰ Vedoucím *scrinie dispositionum* dokonce byl zpočátku pouhý *primicerius*, stojící na úrovni *proximů* ostatních *scriniis* (C. T. VI 26, 2, r. 381) a jeho postavení se nezměnilo ani po získání titulu *magister* (C. T. VI 26, 2, r. 381) a později *comes* (C. T. VI 2, 23, r. 414). Přesto i tito úředníci dosahovali vysokých čestných titulů, od roku 381 n. l. byli *magistri dispositionum* na Západě při odchodu z úřadu povyšováni do třídy *vicariů* (C. T. VI 26, 2) a totéž pravidlo platilo od roku 397 i ve východní části říše.

Pramenný materiál vztahující se ke *scriniu dispositionum* téměř není a proto se vyskytují o jeho funkcích nejrůznější dohady. G.F. Hertzberg (nedat., s. 936) považuje tento odbor za úřad pro výkon císařských nařízení, A. Berger (1953, s. 439) se domnívá, že vyřizoval soukromou korespondenci císaře, G. Cervenca (1979, s. 641) jej činí odpovědným za *audience* a P. Frezza (1968, s. 646) mu připisuje úlohu archivu. Všechny výše uvedené úkoly ale zajišťovaly buď ostatní *scrinia* nebo jiné dvorské úřady.

Jako nejpravděpodobnější se zdá, že šlo o jakýsi mobilní sekretariát, který používal císař na svých cestách k zabezpečení nezbytných kancelářských prací (E. Posner, 1972, s. 208). Kromě toho se tento úřad staral o plánování oficiálního programu císaře i celého dvora (J.B. Bury, 1958, s. 30; A. Guarino, 1969, s. 565). Posledně jmenovanou funkci ovšem jistě tento úřad plnil také při pobytu císaře v sídelním městě. Byla to vlastně jediná *scrinie*, kterou by bylo možno považovat za kancelář ve významu tohoto termínu za *principátu*. Jen *scrinium dispositionum* bylo totiž v bezprostředním a stálém styku s císařem při plnění nejrůznějších pomocných úkolů.

* * *

Sacra scrinia období dominátu jsou typickou ukázkou správních orgánů vytvářejících administrativní struktury v římské říši té doby. Cestu k vnitřnímu upevnění římského státu spatřovali totiž oba velcí reformátoři, Diocletianus a Constantinus, také v centralizaci ústřední i místní správy. Reakcí na předchozí období anarchie bylo vytvoření složitých vazeb mezi úřady, představující poměrně účinný systém vzájemných brzd, které měly zajistit loajálnost úředníků a podchytit také odstředivé tendence, o něž právě ve 3. století nebyla nouze. Zároveň ovšem toto uspořádání podvázalo také iniciativu jednotlivých úředníků a tím téměř úplně vyloučilo jejich samostatnost a pružnost rozhodování. Jedním z nejmarkantnějších atributů těchto změn v nazírání císařů na své bezprostřední pomocníky byla obecná militarizace civilní administrativy. Na rozdíl od dřívějšího období se ale projevovala v jiných formách. Zatímco ve 3. stol. n. l. se jednalo o "vnitřní" militarizaci civilní správy, pro toto období bylo charakteristické obsazování úřednických míst vojáky, za dominátu ji můžeme označit – co do formy – jako "vnější". Úředníci jsou nositeli vojenských hodností, nosí stejnokroj a samotná služba je označována jako "militia".

Přímým důsledkem všech těchto změn bylo vytvoření podmínek pro vznik silné a ve skutečnosti zcela autonomní byrokracie, jejíž existence nejen silně zatěžovala státní rozpočet, ale lze ji označit za významný retardační prvek vývoje pozdně římské společnosti. Naděje, že tvůrci této správní organizační struktury do ní vkládali, se nesplnily a byrokracie, která se takto vytvořila, dokonce přispěla k obecnému úpadku římského státu a byla i jedním z faktorů, který způsobil pád Západořímské říše.

Poznámky

- 1 Proti J.B. BURY (1958, s. 30), K. LOEWENSTEIN (1973, s. 436) a A. BERGER (1953, s. 692).
- 2 Jeho titul je pravděpodobně odvozen od quaestora Augusti, který četl císařova oratoria v senátu (A.H.M. JONES, 1964, s. 104).
- 3 Byl to jakýsi ministr spravedlnosti – "ministero della giustizia" – jak jej označuje R. BONINI (1979, s. 779) a současně předseda konsistoria.
- 4 Proto je také G.F. HERTZBERG (nedat. s. 936) označuje jako "uffici ministeriali" a J.E. DUNLAP termínem "secretarial bureaus" (1924, s. 179).
- 5 Tuto skutečnost lze ale těžko absolutizovat do takové míry, jak to činí O. HIRSCHFELD (1905, ss. 334-338), který dokonce tvrdí, že scrinia epistolarum a libellorum pouze připravovaly podklady pro práci scrinia memoriae.
- 6 V první komisi se objevuje magister memoriae Theodorus, v. s. mag. scriniorum Eudicius a Eusebius, v. s. ex magister scriniorum Comazon a Eubulus (C. T. I 1, 5). Ve druhé komisi to jsou "spectabiles comites et magistri scriniorum" (C. T. I 1, 6) Epigenus (mag. epistolarum – PLRE II 396), který později působil jako magister memoriae – Nov. Theod. I: "v. s. comes et mag. memoriae", Diodorus (comes nebo magister), Maximinus (magister memoriae – PLRE II 742), Procopius (magister scriniorum, snad libellorum – PLRE II 920).
- 7 "scrinium memoriae, epistolarum, libellorum sub dispositione magistri officiorum" (ND or. XI; occ. IX). Obrat "sub dispositione" znamená v této souvislosti pouze dohled vyššího úředníka. K magistru officiorum podrobně např. A.E.R. BOAK (1924) a M. CLAUS (1980).
- 8 Titul tribuna nesl r. 320 n. l. Heraclianus (C. T. XVI 10, 1), r. 323 n. l. Proculianus (C. T. XI 9, 1) a také Licinius Martianus (John. Lyd. II 25). Proti tomuto závěru R.I. FRANK (1966, s. 50).
- 9 K této problematice podrobně viz G. SANIINI (1983). Zmíněný autor dokonce na s. 42 klade přímo rovnítko mezi majordoma a magistrum officiorum, dále ovšem tvrdí, že tento úřad zahrnoval funkce quaestora sacri palatii, comita sacrarum largitionum a magistrum officiorum.

- 10 A. GIARDINA (1977, s. 20) se dokonce domnívá, že Stilichonova reforma směřovala k podřízení vojenské organizace kontrole magistra officiorum.
- 11 Snad právě proto v něm H.B. MATTINGLY (1967, s. 128) vidí spojení dřívějších kancelářů "a cognitionibus" a "ab epistulis".
- 12 Laterculus maius měl na starosti primicerius notariorum (ND or. XVIII; occ XVI).
- 13 J.B. BURY (1958, s. 29). Proti D. LIEBS (1983, s. 486), který tvrdí, že magistri věcně podléhali quaestoru sacri palatii a osobně magistro officiorum.
- 14 Podle G. CICOGNI (1902, ss. 222 a 251) byli magistri scriniorum v konsistoriu jako spectabiles zařazeni ve třetí třídě (po illustres a patricii a "prostými" illustres) za primiceriem cubiculi, castrensis palatii a primiceriem notariorum.
- 15 K jeho kariéře podrobně viz PLRE II ss. 346-7, CIL XII 1524 = ILS 1279.
- 16 Nutno ovšem odlišovat v této době termín officia palatina: "qui in ... sacro palatio militant" (C. I. XII 28, 2 – kteří slouží v císařském paláci), protože tento výraz v širším smyslu zahrnuje všechny osoby ve službě u dvora.
- 17 F.S. PEDERSEN (1976, ss. 26-8) dokonce považuje příslušné vyškolení za základní předpoklad pro přijetí do scrinie.
- 18 Tři roky (C. T. VI 30, 3 z r. 379), dva roky (C. T. VI 24, 6 z r. 396, potvrzeno r. 405 – C. T. VI 34, 1), jeden rok (C. T. VI 26, 11 z r. 397).
- 19 Počty členů scrinií, způsoby jejich povyšování a rozsah povinností upravovala celá řada konstitucí, např. C. I. I 30, 3 (r. 492), C. I. XII 19, 7 (r. 443-4), C. I. XII 19, 9 (Leo), C. I. XII 19, 10 (Leo), C. I. XII 19, 11 (Anastasius).
- 20 Již roku 314 n. l. osvobodil císař Constantinus členy scrinií od služby v místních úřadech (nominaciones), přičemž tato imunita se vztahovala i na jejich syny a vnuky. Roku 529 n. l. (C. I. X 32, 67) bylo toto privilegium rozšířeno i na syny proximů, kteří se narodili po udělení úřadu. Dále například podle zákona z roku 362 n. l. (C. T. VI 26, 1) zbavovalo 15 let služby ve scrinii všech curiálních povinností (potvrzen byl roku 423 – C. T. VI 36, 14), nebo podle C. I. XII 19, 12 byli členové sacrorum scriniorum zvýhodněni při placení soudních poplatků. Stejné problematiky se týkají také C. T. VI 26, 4 (r. 386); C. T. VI 27, 1 (r. 354); C. T. VI 35, 3 (r. 319?) a mnoho dalších.
- 21 Od scrinia epistolarum je třeba odlišovat úřad cura epistolarum, který měli vicarii a praefecti praetorio.
- 22 A.H.M. JONES (1964, s. 368) připisuje tento úkol scriniu memoriae. Týž autor (s. 505) přisuzuje magistro epistolarum také vyřizování žádostí soudců o radu (relationes), které by věcně měly spíše spadat do kompetence magistra libellorum.
- 23 K problematice kodicilů také například R. GRIGG (1979).
- 24 Proti A.H.M. JONES (1964, s. 505).
- 25 G. HÄRTEL a E. PÓLAY (1987, s. 69) připisují magistro memoriae úkoly dřívějších "ab epistulis".
- 26 Název je odvozen od vlastnoruční poznámky císaře na rubu dokumentu, na jejímž základě pak byla vypracována odpověď na žádost. (F. DE MARTINO, 1967, s. 237; M. BARTOŠEK, 1981, s. 62).
- 27 Doloženo je například rozhodnutí o povolení brání vody z aquaeductu (C. I. XI 43, 11).
- 28 Vznik adnotationes datuje P. DE FRANCISCI (1947-8, III, 2, s. 212) koncem 5. století n. l.
- 29 F. MILLAR (1977, s. 206) označuje odnotations jako memoranda vyvolané žádostí soukromníka a zasílaná příslušnému úředníkovi.
- 30 Ke scriniím řadí scrinium dispositionum například také A. GUARINO (1969, s. 565).

Seznam použité literatury

- BARTOŠEK, M.: *Encyklopedie římského práva*, Praha 1981
- BERGER, A.: *Encyclopedic Dictionary of Roman Law*, New York, 1953
- BOAK, A.E.R.: *The Master of the Offices in the Later Roman and Byzantine Empires*, in: *Two Studies in Later Roman and Byzantine Administration*, Univ. of Michigan Studies, Humanistic Series, vol. XIV, London, 1924, ss. 1-160
- BONINI, R.: *I quaestores sacri palatii*, in: *Lineamenti di storia del diritto romano*, Milano, 1979, ss. 779-783

- BURY, J.B.: *History of the Later Roman Empire from Arcadius to Irene*, vol. I., New York-London, 1958
- CERVENCA, G.: *Il dominato*, in: *Lineamenti di storia del diritto romano*, Milano, 1979, ss. 603-712
- CICOGNA, G.: *Consilium principis*, Torino, 1902
- CLAUSS, M.: *Der Magister officiorum in der Spätantike (4.-6. Jahrhundert): das Amt imt und sein Einfluss auf die kaiserliche Politik*, Vestigia 32, München, 1980
- CLEMENTE, G.: *La "Notitia Dignitatum"*, Cagliari, 1968
- DE FRANCISCI, P.: *Storia del diritto romano*, vol. III parte I, Milano, 1936
- DE FRANCISCI, P.: *Arcana Imperii*, Milano, 1947-1948
- DE MARTINO, F.: *Storia della costituzione romana*, vol. 5., Napoli, 1967
- DUNLAP, J.E.: *The Office of the Grand Chamberlain in the Later Roman and Byzantine Empires*, in: *Two Studies in the Later Roman and Byzantine Administration*, Univ. of Michigan Studies, Humanistic Series, vol. XIV, London, 1924, ss. 161-324
- ENSSLIN, W.: *The End of the Principate*, in: *The Cambridge Ancient History*, vol. XII, Cambridge, 1956, ss. 352-382
- FRANK, R.I.: *Scholae Palatinae: the Palace Guards of the Later Roman Empire*, Rome, 1966
- FREZZA, P.: *Corso di storia del diritto romano*, Roma, 1968
- GIARDINA, A.: *Aspetti della burocrazia nel Basso Impero*, Urbino, 1977
- GIUFFRÈ, V.: *Il "diritto pubblico" nell'esperienza romana. Appunti di una parte generale del corso*, Napoli, 1977
- GRIG, R.: *Portrait-bearing Codicils in the Illustrations of the Notitia Dignitatum*. The Journal of Roman Studies, 69, 1979, ss. 107-124
- GUARINO, A.: *Storia del diritto romano*, Napoli, 1969
- HÄRTEL, G. – PÓLAY, E.: *Römisches Recht und römische Rechtsgeschichte*, Weimar, 1987
- HERTZBERG, G.F.: *Storia dello Impero Romano*, Milano, nedat.
- HIRSCHFELD, O.: *Die kaiserlichen Verwaltungsbeamten bis auf Diocletian*, Berlin, 1905
- HOLMBERG, E.J.: *Zur Geschichte des Cursus Publicus*, Upssala, 1933
- JONES, A.H.M.: *The Later Roman Empire 284-602: A Social, Economic and Administrative Survey*, Univ. of Oklahoma Press, 1964
- JONES, A.H.M. – MARTINDALE, J.R.: *The Prosopography of the Later Roman Empire*, vol. 2: A.D. 395-527, Cambridge U.P., 1980 (PLRE II)
- LIEBS, D.: *Juristen als Sekretäre des römischen Kaisers*, Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, Romanistische Abteilung 100, 1983, ss. 484-509
- LOEWENSTEIN, K.: *The Governance of Rome*, Hague, 1973
- LOMBARDI, G.: *Appunti di diritto pubblico romano*, Roma, 1940-1941
- MATTINGLY, H.B.: *Roman Imperial Civilisation*, London, 1967
- MILLAR, F.: *The Emperor in the Roman World (31 B.C. – A.D. 337)*. London, 1977
- MOMMSEN, T.: *Römisches Strafrecht*, Leipzig, 1899
- PEDERSEN, F.S.: *Late Roman Public Professionalism*, Odense, 1976
- POSNER, E.: *Archives in the Ancient World*, Cambridge (Mass.), 1972

SANTINI, G.: *Occidente romano e occidente barbarico*, Milano, 1983

VOLTERRA, E.: *Il problema del testo delle costituzioni imperiali*, in: Atti del II. Congresso internazionale della società italiana di Storia del diritto, 1967, Firenze, 1971

© Michal Skřejpek, 1990

The Position and Activities of *sacra scrinia* during the Dominate

Michal Skřejpek

Summary

The imperial administrative underwent far-reaching changes during the Dominate. Only a limited number of administrative departments may be recognised as the continuation of the former departments of the Principate. They are mostly the imperial departments – the auxiliary administrative bodies of the emperor that were called *sacra scrinia*. However their position in the imperial administrative changed considerably. Originally they helped the emperor directly, but later they were only one of many palatine offices, even of with a specific position.

Officers working in the *scrinia* were under judicial and organizational supervision of the *magister officiorum* but they were almost exclusively responsible for tasks set by the *quaestor sacri palatii*. As *scriniarii* closely cooperated with the *quaestor* and performed specific duties they became one of the pillars of the system of law of the late Roman Empire.

Magistri scriniorum formally at the head of the *scrinia* were not their real chiefs. The chiefs of the personnel were *proximi*, *magistri* only chose assistants from among them. It even seems probable that the *magistri scriniorum* were directly under the emperor's supervision. In attempting to specify the contents of duties of individual *scrinia* during the Dominate it is important to differentiate whether their officers were engaged in the services of the *quaestor* or in the services of the relevant *magister scriniorum*. The personnel of the *scrinia* in the services of the *quaestor sacri palatii* all engaged in attending to private requests called *proces*.

One task was however common for all the *scrinia* as information from all parts of the Roman State in the field of administration flowed into the hands of the personnel of these departments, they in fact, together with the body *agentes in rebus*, inspected the whole administration of the Empire. In this paper when I speak about the contents of the tasks of each *scrinia*, it is not fully justified as *scrinia* as a body never functioned, the specific duties were fulfilled only by its individual members.

scrinium epistolarum – The personnel of this *scrinium* who worked for the *quaestor*, were charged with the making out of the *consultationes*, *leges dictandae*, and finally they also made out letters of appointment for senior officers called *probatoria*. *Epistolares* working for the *magister officiorum* attended to the agenda connected with diplomatic activities. *Magister epistolarum* most probably engaged in the traditional sphere of duties, he took care of the emperor's correspondence. In the eastern part of the Empire there existed the *magister Graecarum*, who was concerned with the Greek correspondence.

scrinium libellorum – *Quaestor sacri palatii* made use of "his" *libellenses* for the making out of the *probatoria* for junior officers. Under the *magister's* supervision

they prepared cases held before the emperor and therefore engaged mostly in attending to appeals – supplicationes.

scrinium memoriae – This scrinium retained its former exceptional position among other departments as it was the case during the Principate. Four members of the personnel called antiquarii carried out the duties of the central archives under supervision of the magister. Other members of the personnel performed other smaller tasks as e. g. they reported on students in Rome. The personnel in the services of the quaestor issued probatoria and made out adnotationes – replies to requests that required only a short answer from the emperor.

scrinium dispositionum – The character of this office was very close to that of the departments functioning during the Principate. However, there is not available any direct analogy from that period. The organizational structure of this scrinium also differed from other scrinia as it was supervised by magister officiorum. Moreover, at the beginning it was directed only by the primicerius. This scrinium formed the emperor's mobile secretariat that performed regular office duties and took care of his official programme.